

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ.

наша СЛОВА.pdf

Трэці год выдання

№ 17 (121) 24 красавіка 2024 г.

"Адпачынак - 2024"

На чарговай 26-й Міжнароднай выставе-кірмашы турыстычных паслуг "Адпачынак-2024", якая размясцілася ў культурна-спартыўным комплексе "Менск-Арэна" прынялі ўдзел арганізацыі з Лідскага рэгіёна, якія рэалізуюць прадукты і паслугі на беларускім рынку ў сферы турызму і адпачынку.

На пляцоўцы разам з іншымі прадстаўнікамі з 118 раёнаў нашай краіны прынялі ўдзел і супрацоўнікі Лідскага гістарычна-мастацкага музея і яго аб'ектаў Лідскага замка і Дома Валянца Таўлая. На пляцоўцы павільёна супрацоўнікі музея прадставілі анімацыйную праграму "Прысвячэнне ў рыцары". Прапанавалі зрабіць фота ў

рыцарскіх даспехах, прыехаць на Лідчыну і наведаць парліну нашага горада Лідскі замак. Былі наладжаны сувязі з іншымі турыстычнымі арганізацыямі, якія знаходзяцца на тэрыторыі Беларусі і за яе межамі (Масква, Санкт-Пецярбург і інш.)

(Заканчэнне на ст. 2.)

"Адпачынак - 2024"

(Заканчэнне. Пачатак на ст. 1.)

Лідскі раён у другі дзень выставы праводзіў дэгустацыі, віктарыны, анімацыі і розыгрышы.

Лідзяне прадставілі тут культурныя і творчыя разыначкі рэгіёна, здраўніцы (ЦРБ, "Амедыс" і "Вясёлка"), аб'екты экатурызму (Парк "Гарні"), а таксама кулінарныя фішкі - мёд, квас, індычку.

Педагогі Лідскага музкаледжа лашчылі слых сярэднявечнымі мелодыямі, а супрацоўнікі Лідскага гістарычна-мастацкага музея падрыхтавалі сапраўднае тэатралізаванае прадстаўленне. Не абышлося без дэгустацыі "Лідскага квасу", а на дэсерт - натуральнага мёду ад Лідскага лягсаса.

Галоўнае адрозненне мерапрыемства гэтага года - тое, што удалося сабраць пад дахам "Менск-Арэны" прадстаўнікоў усіх рэгіёнаў Беларусі. 128 гарадоў і раёнаў нашай краіны прадставілі свой турыстычны патэнцыял. Для Лідскага раёна - гэта ўнікальная магчымасць прэзентаваць свой край і дзейнасць.

Уражвае і плошча, на якой праводзілася мерапрыемства - 12 тыс. кв.м. Упершыню выстава набыла такія значныя маштабы.

Паводле СМІ.

XI Лідскія чытанні

"80 мірных гадоў. Лідчына ад вызвалення да сённяшняга дня"

18 красавіка 2024 года ў Лідскай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы прайшла навукова-практычная канферэнцыя "XI Лідскія чытанні" на тэму "80 мірных гадоў. Лідчына ад вызвалення да сённяшняга дня".

У кожнага горада, як і ў кожнага чалавека, свой лёс, свая біяграфія, свая гісторыя.

Ліда - горад са шматвяковай гісторыяй. Разам з помнікамі даўніны ў пасляваенны час аднавілася жыццё жыхароў і эканамічны стан горада. Сучаснае аблічча горада набыў у другой палове XX ст., былі пабудаваны новыя заводы: аўтарамонтны (цяпер ААТ "Лідааграпрамаш"), лакафарбавы, аптычны і іншыя прамысловыя прадпрыемствы, новыя жылыя масівы з адміністрацыйнымі, гандлёвымі і жылымі будынкамі, добраўпарадкаваныя вуліцы, скверы, устаноўлены помнікі.

сфер жыцця жыхароў Ліды і раёна ў пасляваенны перыяд і па сённяшні дзень. Стараннямі многіх пакаленняў Ліда стала прыгожым і самабытным горадам. Яна ўяўляе цікавасць для навукоўцаў, эканамістаў, палітыкаў як гістарычным мінулым, так і багатай сучаснасцю.

З прывітальным словам выступіла Вайцюкевіч Наталля Міхайлаўна, намеснік загадчыка аддзела культуры Лідскага райвыканкама і намеснік дырэктара Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы Быстрыцкая Алена Адамаўна. На канферэнцыю былі запрошаны прадстаўнікі ўстаноў і прадпрыемстваў Лідчыны.

Навукова-практычная канферэнцыя "XI Лідскія чытанні: 80 мірных гадоў. Лідчына ад вызвалення да сённяшняга дня" прадэманстравала станаўленне розных

Удзельнікі канферэнцыі - педагогі і навучэнцы дзяржаўных устаноў адукацыі г. Ліды, прадстаўнікі мясцовых прадпрыемстваў, крэатывы, навуковыя супрацоўнікі ДУ "Лідскі гісторыка-мастацкі музей" і "Занальны дзяржаўны архіў у г. Лідзе", супрацоўнікі і чытачы публічных бібліятэк. Дакладчыкі асвятлілі розныя бакі жыццядзейнасці Гарадзеншчыны і Лідчыны за апошнія 80 гадоў: Свірко Святлана Генадзьеўна, дырэктар установы "Занальны дзяржаўны архіў у г. Лідзе" прадэманстравала дакументальны фільм "Да 80-годдзя вызвалення г. Гродна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў", які быў

падрыхтаваны Беларускім дзяржаўным архівам кінафотонадакументаў.

Салаўёў Расціслаў Юр'евіч, дабрачынны Лідскай акругі Лідскай епархіі Беларускай Праваслаўнай Царквы Маскоўскага Патрыярхата, настояцель храма Святога Вялікапакутніка Георгія Перамаганосца г. Ліды, кандыдат багаслоўя, протаіерэй падрабязна раскрыў тэму свайго даклада "Праваслаўныя прыходы Лідскага дабрачыння ў перыяд за 1945-1991 гады". Па заканчэнні выступу Расціслаў Юр'евіч падараваў Лідскай раённай бібліятэцы імя Я. Купалы выданне "Сия есть победа победившая мир, вера наша: Православие на Лидчине в XIII - начале XXI века" са словамі дабраславлення і шчырымі пажаданнямі.

Аб жыццёвым досведзе, вайскавай службе і сувязі з Лідчынай раскажаў Панчанка Іван Сямёнавіч, старшыня камісіі па сацыяльна-бытавых пытаннях і медыцынскім абслугоўванні ветэранаў Лідскага раённага Савета ветэранаў.

Мікалайчык Любоў Яўгенаўна, бібліятэкар в/ч 19764, у сваім дакладзе "Лідскі аэрадром: ад вайны да нашых дзён" раскажала прысутным гісторыю станаўлення і развіцця мясцовага аэрадрома за апошнія некалькі дзесяцігоддзяў. Яе калега, Чапля Данута Францаўна, бібліятэкар в/ч 1234, сканцэнтравала свой выступ "На пярэднім рубяжы" на гістарычных асаблівасцях і сучаснасным стане пагранічных войск на Лідчыне.

Якубчык Канстанцін Іосіфавіч, слесар па рамонце рухомых саставаў зборачнага цэха УП "Баранавіцкае аддзяленне Беларускай чыгункі" Лакаматыўнага дэпо Ліда, у сваім дакладзе "Крок у бясмерце: героі Лідскага падполля" разам з прысутнымі перанёсся ў ваенныя і пасляваенныя часы. Выступ дакладчыка суправаджаўся відэафільмам.

Для гасцей навукова-практычнай канферэнцыі было прадэманстравана відэа "Я з вогненай вёскі Леснікі" Някрасава Віктара Аляксандравіча, кіроўцы пагрузчыка УП "Баранавіцкае аддзяленне Беларускай чыгункі" Лакаматыўнага дэпо Ліда. Віктар Аляксандравіч удзельнічаў са сваім прэзентацыйным фільмам у конкурсе відэаролікаў "Я з вогненай вёскі...", прысвечаным 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, які быў арганізаваны па ініцыятыве Берасцейскай транспартнай пракуратуры, дзе па выніках анлайн-галасавання ўвайшоў у тройку лідараў і нават перамог у адной з намінацый.

XI Лідскія чытанні сабралі ў сценах Лідскай раённай бібліятэкі прадстаўнікоў розных сфер дзейнасці. За "эканамічную" складавую навукова-практычнай канферэнцыі адказвалі супрацоўнікі вядучых прадпрыемстваў г. Ліды.

Пекар Аляксандр Іванавіч, спецыяліст адзела маркетынгу ААТ "Лідскія харчовыя канцэнтраты", яскрава і эмацыйна выступіў з дакладам "Гісторыя ЛІДКАН - гісторыя поспеху", дзе не толькі раскажаў пра гісторыю і сучасны стан прадпрыемства, а і прадэманстравалі рарытэтную прадукцыю, выпуск якой ладзіўся ў пасля-

ваенныя гады.

"Лідскае піва": з гісторыі развіцця прадпрыемства ў пасляваенны перыяд" - пад такой назвай прагучаў выступ Чарняк Веранікі Яўгенаўны (экскурсавод ААТ "Лідскае піва"). Доклад суправаджаўся цікавымі гістарычнымі звесткамі, фотаздымкамі, фактамі. Новай стала для аўдыторыі гісторыя аб тым, што ў ваенны час будынак завода быў адзіным, які не крануў вораг, у той час, калі навокал увесь горад быў у руінах.

Не менш цікавымі і пазнавальнымі сталі даклад "Лідскаму музею - 65 гадоў" намесніка дырэктара па навукова-даследчай дзейнасці ДУ "Лідскі гісторыка-мастацкі музей" Хацияновіч Наталлі Аляксандраўны і выступ "Лідскі каледж: ад вытокаў - да сучаснасці" Казлоўскай Юліі Ігараўны, студэнткі Лідскага каледжа

Гарадзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, у якім ішла гаворка пра гісторыю навучальнай установы і яе выпускнікоў, якія праславілі Лідчыну ў розных галінах.

Суднік Станіслаў Вацлававіч (рэдактар часопіса "Лідскі Летавісец", краязнавец) таксама звярнуўся да гісторыі Лідскага краю ў сваім выступленні "Адміністрацыйнае дзяленне Лідчыны пасля 1944 года", а Анашкевіч Наталля Мікалаеўна (выкладчык рускай мовы і літаратуры ДУА "Сярэдняя школа № 11 г. Ліды", кіраўнік метадычнага аб'яднання па духоўна-маральным выхаванні) прысвяціла свой даклад краязнаўцу, грамадскаму дзеячу Лідчыны Віктару Іванавічу Кудлу.

Супрацоўнікі ДУК "Лідская раённая бібліятэка імя Я. Купалы" (бібліятэкар Чайко Тарэса Валяр'янаўна і галоўны бібліяграф Курбыка Галіна Раманаўна) сканцэнт-

равалі ўвагу ўдзельнікаў навукова-практычнай канферэнцыі на гісторыі бібліятэк і правялі агляд лепшых выданняў пра г. Ліду другой паловы XX - пач. XXI стст.

Да ўвагі ўдзельнікаў і гасцей навукова-практычнай канферэнцыі была падрыхтавана кніжная выстава "Лідчына ўчора, сёння і заўтра". Па выніках канферэнцыі супрацоўнікамі Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы будзе выдадзены друкаваны зборнік дакладаў "XI Лідскія чытанні. 80 мірных гадоў. Лідчына ад вызвалення да сённяшняга дня". Папаўненне краязнаўчай скарбонкі стане здабыткам спецыялістаў-гісторыкаў і многіх чытачоў розных пакаленняў.

Кацярына Сандакова,
 бібліятэкар аддзела бібліятэчнага
 маркетынгу ДУК "Лідская раённая
 бібліятэка імя Янкі Купалы".

"Захаваем нашу гістарычную Радзіму" -

пад такім дэвізам прайшоў Дзень Сусветнай спадчыны на Лідчыне і ўсёй Гарадзеншчыне 18 красавіка. Сёлага ён адзначаўся ў 40-вы раз.

Міжнародны дзень помнікаў і гістарычных месцаў, які таксама завуць Днём Сусветнай спадчыны быў напоўнены самымі рознымі мерапрыемствамі па ўсёй Беларусі.

Гісторыка-культурная спадчына Гродзенскай вобласці ў лічбах

Усяго 749 гісторыка-культурных каштоўнасцей (1565 аб'ектаў), у тым ліку:

- 705 матэрыяльных нерухомах гісторыка-культурных каштоўнасцей (1460 аб'ектаў), з іх:

- 2 помніка горадабудаўніцтва;
- 343 помніка архітэктуры;
- 256 помнікаў археалогіі;
- 99 помнікаў гісторыі;
- 5 помнікаў мастацтва.

- 21 матэрыяльная рухомая гісторыка-культурная каштоўнасць;
- 23 нематэрыяльныя гісторыка-культурныя каштоўнасці.

Новае выданне

Слонімшчына ў беларускай фалерыстыцы

Лідскае выдавецтва "Пружмень" выпусціла кнігу Сяргея Чыгрына "Слонімшчына ў люстэрку фалерыстыкі". Мэта выдання - падсумаваць усё тое, што ёсць на сённяшні дзень пра Слонімшчыну у беларускай фалерыстыцы.

Нагадаем, што тэрмін "фалерыстыка" ўпершыню стаў ужывацца ў 1937 годзе чэхаславацкім калекцыянерам узнагарод Олдржыхам Пільцам. А ў былым Савецкім Саюзе пра фалерыстыку ўпершыню напісаў Раман Шэйнін з Баку ў артыкуле "Фалерыстыка - сястра нумізматыкі", які быў апублікаваны ў часопісе "Дэкартаўнае мастацтва СССР" у 1965 годзе.

Да першай групы фалерыстыкі адносяцца ордэны, медалі, значкі, жэтоны і форменная фурнітура (какарды), вырабленыя высокай якасці, якія маюць спецыяльныя ўпакоўкі, зберажэнне і сур'ёзную якасць тэхналагічнага сартавання.

Да другой групы фалерыстыкі адносяцца службовыя значкі, сувенірныя значкі, памяtnыя і сувенірныя жэтоны, форменная фурнітура (асноўная частка прадметаў) высокай і сярэдняй якасці выпуску.

На вялікі жаль, у Беларусі няма спецыяльнага выдання для фалерыстаў і, наогул, для калекцыянераў. Напачатку 1990-х гадоў калекцыянеры Алесь Сярожкін і Уладзімір Цярохін выдавалі ў Оршы газету "Беларускі калекцыянер". Выйшлі з друку 24 нумары, а потым выданне, з-за недахопу фінансаў, спыніла сваё існаванне.

Гісторыя Слоніма і яго ваколіцаў, помнікі, падзеі і людзі, прадпрыемствы і навучальныя ўстановы адлюстраваны ў беларускай фалерыстыцы. Таму кніга Сяргея Чыгрына - гэта першая спроба ажыццявіць каталагізацыю слонімскіх значкоў, медалёў і жэтонаў. Хаця ўсе звесткі пра слонімскую фалерыстыку сабраць у адзін каталог немагчыма. Але на сёння ў гэтым выданні - найбольш поўнае іх адлюстраванне і апісанне.

Добра было б, каб кожны раён меў падобнае выданне па даследаванні фалерыстыкі. Гэта таксама наша гісторыя і наш скарб, пра які мы павінны не забываць, ведаць і шанаваць.

Міхась Акулка.

Міжнародны дзень помнікаў і гістарычных месцаў у Лідскім замку

18 красавіка першымі наведвальнікамі Лідскага замка аказаліся выхаванцы Дзяржаўнай установы адукацыі "Яслі-сад № 37 г. Ліды". Прыемнай неспадзеўкай для дзяцей стала бясплатная экскурсія па замку ў гонар святочнай даты - Міжнароднага дня помнікаў і гістарычных мясцін.

А ў 17.00 у Лідскім замку адбылася куратарская экскурсія "Скарбы археалогіі". З нагоды свята першаму наведвальніку замка ўваход быў бясплатны!

ТК "Культура Лідчыны".

Шчасця і міру кожнаму дому!

Ваверскі Дом культуры ў рамках агляду канцэртных праграм "Лідскі падворак" прадставіў канцэртную праграму "Шчасця і міру кожнаму дому!"

ТК "Культура Лідчыны".

Мажэйкаўскі падворак

Мажэйкаўскі Дом культуры сабраў глядачоў на канцэртнай праграме ў рамках раённага агляду "Лідскі падворак".

Зала адорвала гучнымі авацыямі артыстаў на сцэне. Канцэрт атрымаўся яркім, запамінальным і падарыў добры настрой жыхарам аграмястэчка Мажэйкава.

ТК "Культура Лідчыны".

Навіны Германіі

У цягніках Германіі з'явіцца двухмесныя "купэ для пацалункаў"

Яны дазволюць весці прыватныя і канфідэнцыйныя размовы ў абароненым становішчы, паведамляе нямецкая чыгунка.

Цяпер у хуткасных міжгародніх цягніках Германіі (Intercity-Express, ICE) у асноўным або агульныя вагоны з сядзеньнямі, або купэ на шэсць крэслаў.

Deutsche Bahn анансавала ўвядзенне ў ICE новых закрытых двухмесных купэ даўжынёй 2 метры і шырынёй 70 см. Аглядальнік Bild Буркхард Уленбройх называе іх "Купэ для пацалункаў" і "ICE-рэвалюцыяй", піша Bild.

- Зараз мы распрацоўваем новыя канцэпцыі купэ для ICE у суадносінах 1:1. Яны дазволюць весці прыватныя і канфідэнцыйныя размовы ў абароненым становішчы. Цяпер мы тэстуем гэтыя купэ на групах пасажыраў, - распавёў чалец праўлення Deutsche Bahn Міхаэль Петарсан.

У Deutsche Bahn пакуль не раскрываюць дакладных тэрмінаў увядзення новых прыватных купэ, а таксама іх афіцыйнай назвы. На сайце Bild запушчана анлайн-галасаванне, як іх варта назваць. З 11 варыянтаў пакуль што лідзіруюць прыватны пакой (Privat-Room), пакой для абдыманняў (Kuschel-Kammer) і антыстрэсавае купэ (Anti-Nerv-Abteil).

Паводле СМІ.

Размовы з Лорэнцам¹

Скарочаны пераклад раздзела "У Вільні і Наваградскай старане"

(Заканчэнне. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

- З прэсы, прычым не толькі віленскай, можна даведацца, што кансервацыйныя працы ў віленскай катэдры пад кіраўніцтвам вас і прафесара Універсітэта Стэфана Баторыя Юліюша Класа ў верасні 1931 года прывялі да сенсацыйнага адкрыцця цалкам забытых каралеўскіх магіл².

- Мабыць, спачатку працуюць віленскае "Слова", каб даць сучаснаму чытачу ўзор таго, у якім стылі была апісана гэта падзея ў той час: "У сувязі са знаходкай у Віленскай базыліцы крыты з целаі караля Аляксандра Ягелончыка, каралевы Лізаветы Ракушанкі, каралевы Барбары Радзівілаўны і скрыні з сэрцам і вантробамі караля Уладзіслава IV у капліцы св. Казіміра, ваявода Бэчкавіч прадставіў ураду стан справы. У бліжэйшы час урад, згодна з просьбай Міністра рэлігійных веравызнанняў і грамадскай асветы, прыме пастанову, накіраваную на поўную апеку над каралеўскімі астанкамі, іх годнае захаванне і размяшчэнне. Як мы даведаліся, урад прызначыць людзей, якім будзе даручана выконваць пастанову Рады Міністраў у цесным кантакце з Грамадзянскім камітэтам выратавання Віленскай базылікі".

На наступны дзень "Кур'ер Віленскі" паведаміў: "Сёння працягваліся дэталёвыя даследаванні каралеўскіх астанкаў у сутарэннях кафедральнага сабора. Даследаванне дало надзвычай цікавыя вынікі. Высветлілася, што каралеву Барбару Радзівілаўну пасля яе смерці ў Кракаве захавалі ў спецыяльным вапнавым раствору, які выкарыстоўваўся ў той час, ён павінен быў засцерагчы яе парэшткі ад гніення. Гэты раствор падвяргаўся хімічным пераўтварэнням на працягу стагоддзяў і таму ўтварыў кампактную масу вакол парэшткаў каралевы. Раствор уяўляе сабой невядомае сёння хімічнае злучэнне, якое вылівалася на фігуру намерлай, накрытую заслонай матэрыі. Труна была драўляная, абцягнутая скурай, у ёй ляжаў крыж з залотнай тканіны. Найлепш захаваліся залотная тканіна і таблічка з гербамі Польшчы, Літвы і роду Радзівілаў. Залатыя ніці, здабытыя з труны і праз трыста гадоў пад ліхтарыкам ззяюць чыстым золатам. Пакуль знята толькі вечка труны. У ёй бачна галава каралевы з пазалочанай каронай. На шыі каралевы суцэльны залаты ланцужок. Кожная дэталёвая старанна вывучаецца, фатаграфуецца і хімічна аналізуецца. Гэтым займаюцца: доктар

Лорэнц як гісторык мастацтва і кансерватар, праф. Райхер, анатам, а таксама праф. д-р Апачынскі, праф. хіміі Гласко, праф. Маралоўскі і іншыя. Характэрна, што такім растварам залілі толькі каралеву Барбару, для астанкаў каралевы Лізаветы выкарыстоўваліся іншыя хімікаты. Скураная абіўка, залотная тканіна і таблічка з надпісам былі перанесены на спецыяльны падстаўкі для наступнай кансервацыі. Хутка стала вядома, што заліўка труны даўно разбілася на некалькі частак рознага памеру. Сёння частка блокаў заліўкі, якія пакрывалі галаву і верхнюю частку цела каралевы, былі выдалена, і адкрыўся каранаваны чэрап каралевы і частка шкідэта з залатым ланцужком на шыі. У сем гадзін вечара пасля падняцця аднаго з фрагментаў зацвярдзелага вапнавага раствору былі часткова выяўлены невялікія скіпетр, інсцені і памятная таблічка, якія ляжалі на грудзях. Знойдзеныя прадметы былі пакінуты на месцы для ўважлівага вывучэння на наступны дзень".

- І так дзень за днём прэса паведамляла пра ўсе мерапрыемствы, якія праводзіліся падчас агляду знойдзеных магіл?

- Так, для вільнян, як і для ўсяго грамадства, гэта было вялікім адкрыццём. Даследаванні далі гісторыкам новы матэрыял аб звычаях, звязаных з пахаваннем каралеўскай сям'і пры двары Ягелонаў.

- Справа выратавання Віленскай базылікі звязана з яшчэ адной вельмі вядомай справай, у якой вы ледзь не сталі героем накішталь Рэйтана.

- Разумеецца, гэта таксама пытанне, якое патрабуе больш шырокай размовы. Пачаць трэба з кансервацыйных праблем, звязаных з Віленскай базылікай, якая была адным з найвялікшых помнікаў культуры. Гэта былі найважнейшыя праблемы і, адначасова, мае абавязкі як кансерватара ў Вільні. За апошнія стагоддзі гэты храм перажыў цяжкія часы. Ужо ў XVIII стагоддзі ён быў пад вялікай пагрозай знікнення. Потым пад падмурак забівалі драўляныя палі для яго ўмацавання. І так было ўвесь час. Сцены базылікі трэскаліся, іх ратавалі, змацоўвалі сталёвымі шпількамі, латалі, умацоўвалі. У 1930 годзе з-за вялікай паводкі, якая ахапіла нават Кафедральную плошчу, стан базылікі зноў стаў трывожным. Як кансерватар, разам з прафесарам Юліюшам Класам, я правёў дэталёвае даследаванне крыптаў, падмуркаў і сцен. Гэтыя даследаванні цалкам пацвердзілі занепакоенасць Мітрапалітальнай курыі і ўсяго віленскага грамадства. Для

¹ Robert Jarocki. Rozmowy z Lorentzem. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa, 1981. S. 75-130.

² Гл. Лаўрэш Леанід. Знаходка пахавання вялікага князя ВКЛ і караля Аляксандра і вялікіх княгінь і каралеў Лізаветы і Барбары ў 1931 г. // Наша слова.pdf, № 28 (80), 12 ліпеня 2023. - Л. Л.

захавання базылікі быў створаны Грамадзянскі камітэт на чале з біскупам Міхалкевічам. Натуральна, я быў сябрам гэтай камітэта. Выдаткі на кансервацыю чакаліся вялізнымі, і было відавочна, што Мітрапалітальная курыя, падтрыманая нават зборам сродкаў ад мясцовага грамадства, не зможа пакрыць усе абавязальствы, звязаныя з гэтай велізарнай і працяглай працай. Таму я напісаў брашуру пад назвай "Выратуем Віленскую базыліку", у якой, выклаўшы факты, звярнуўся па дапамогу не толькі да грамадства Віленскага краю, але і да ўсёй краіны. Мы зыходзілі з таго, што ніхто не можа быць аб'якавым да пагрозы віленскай катэдры, як гэта было і ў выпадку з адбудовай Вавеля.

Паводка, пра якую піша ў сваіх успамінах Тадэвуш Лапалеўскі, калі небяспечны разліў ракі Віліі размыў падмуркі базылікі, зрабіла выратаванне храма галоўным імператывам моманту. Для пакрыцця кошту рэстаўрацыйных работ спатрэбіўся агулам амаль мільён злотых, а дакладней, 800 тысяч злотых. Улады архідыяцзіі і кафедральнага сабора вырашылі прадаць за мяжу дзесяць выдатных фламандскіх габеленаў. Было вядома, што капігула Віленскага кафедральнага сабора ў другой палове XVI ст. замовіла выдатныя фламандскія габелены на біблейскія сюжэты. Невядома, ці захаваліся яны недзе, ці былі разрабаваны ці знішчаны падчас войнаў. Але габелены, якія знаходзіліся ў скарбніцы сабора, таксама мелі вялікую каштоўнасць, бо яны паходзілі пераважна з другой паловы XVII ст., таксама з фламандскіх майстэрняў і з'яўляліся здабыткамі высокай мастацкай культуры не толькі майстроў, якія іх выраблялі. Для продажу такіх помнікаў мастацтва патрабаваўся дазвол ваяводскага кансерватара. Таму Мітрапалітальная курыя ў Вільні пісьмова звярнулася да мяне з просьбай даць дазвол, аргументуючы гэта тым, што гаворка ідзе пра грошы на далейшы рамонт катэдры. Я катэгарычна выступіў супраць вывазу гэтых бяспечных габеленаў і продажу іх за мяжой. З-за майго супраціўлення, Курыя афіцыйна звярнулася ў Міністэрства рэлігійных веравызнанняў і грамадскай асветы з просьбай умяшання і прымусяць мяне пагадзіцца. На гэты конт са мной адбылася тэлефонная размова прадстаўніка міністэрства, у якой я патлумачыў прычыны адмовы і захаваў сваю пазіцыю. Тады віленскі мітрапаліт Ялбжыкоўскі звярнуўся наўпрост да самога прэм'ер-міністра Аляксандра Прыстара, які патэлефанаваў тагачаснаму ваяводзе Бэчкавічу, каб той загадаў мне выдаць дазвол на вываз габеленаў за мяжу. Выкліканы ваяводам Бэчкавічам, я катэгарычна адмовіўся выконваць загад прэм'ер-міністра, які супярэчыў справе аховы помнікаў мастацтва. Прэм'ер-міністр Прыстар, даведаўшыся, што я не выканаў ягонага рашэння, выдаў па тэлефоне загад неадкладна звольніць мяне з дзяржаўнай службы. Пісьмовае пацверджанне гэтага звальнення, за подпісам тагачаснага намесніка міністра рэлігійных веравызнанняў і народнай адукацыі кс. Жангаловіча, было даслана неадкладна. [...]

- У рэшце-рэшт арцыбіскуп Ялбжыкоўскі пераду-

маў. Уся гэтая справа пасля майго эфектнага зняцця з пасады кансерватара выклікала вялікі скандал, асабліва ў Вільні, але рэха дакацілася і да Варшавы і іншых гарадоў. Аб гэтым шмат пісалі газеты, якія, незалежна ад сваёй палітычнай арыентацыі, аб'ектыўна адмоўна ставіліся да намераў віленскай курыі. У самой Вільні супраць арцыбіскупа выступілі трыццаць тры арганізацыі, якія аб'ядналі ўсе слаі грамадства, у тым ліку навукоўцаў, пісьменнікаў, мастакоў і акцёраў. Вядомыя прадстаўнікі віленскага грамадства накіравалі прэм'ер-міністра і міністру рэлігійных веравызнанняў і народнай асветы тэлеграмы пратэсту. Па гэтай справе да арцыбіскупа і ваяводы выехалі вельмі прадстаўнічыя дэлегацыі. Натуральна, будучы адхіленым ад займанай пасады, я не мог афіцыйна гаварыць, але ж я не сядзеў склаўшы рукі. Я лічу, калі дзяржаўныя ўлады ў Варшаве ўцямілі, што скандал з габеленамі шкодзіць іх прэстыжу, яны далі зразумець, што ініцыятыва вырашэння спрэчкі павінна зыходзіць ад арцыбіскупа Ялбжыкоўскага. Дык вось, па парадзе розных людзей, арцыбіскуп, хоць ён, як і я, быў вельмі ўпарты, пайшоў на кампраміс і абвясціў, што не будзе карыстацца дазвалам на вываз габеленаў за мяжу. У сувязі з маёй адстаўкай, такі дазвол быў дадзены міністрам рэлігійных веравызнанняў і народнай адукацыі. Такім чынам габелены засталіся ў Вільні, а грошы на рэканструкцыю катэдры мы атрымалі з грамадскіх ахвяраванняў. Акрамя таго, з улікам неабходных 800 000 злотых, сума ў 70 000 злотых, прапанаваная замежным гандляром за габелены, не мела б вялікага значэння.

- Я так разумею, што ў гэтай сітуацыі вы вярнуліся ў свой кабінет.

- Так сталася. Ваявода Бэчкавіч, які ў глыбіні душы заўсёды мне спачуваў, адразу папрасіў аднавіць мяне на пасадзе.

- Скажыце, калі ласка, ці камерцыйнае стаўленне да помнікаў мастацтва, якое ў дадзеным выпадку праяўляў арцыбіскуп Ялбжыкоўскі, было ўвогуле характэрным для тагачаснай касцельнай іерархіі ў Польшчы?

- Не хацеў бы абагульняць. Безумоўна, узровень гуманістычнай адукацыі і разуменне мастацтва сучаснымі біскупамі, незалежна ад іх сацыяльнага паходжання, сёння значна вышэй, чым у тыя часы, чым узровень, які ў цэлым (з некаторымі але прыкметнымі выключэннямі) мела духавенства з пакалення, выхаванага і высвечанага задоўга да Першай сусветнай вайны. І арцыбіскуп Ялбжыкоўскі належаў да гэтага пакалення. Больш за тое, ён быў строгім чалавекам сціплага паходжання, без схільнасцяў да культуры, так распаўсюджаных сярод сённяшніх польскіх біскупаў. Але ён быў вельмі энергічным і гнуткім кіраўніком сваёй дыяцэзіі, карыстаўся неверагоднай павагай і нават унушаў страх парафіяльным святарам, якія любілі добра пажыць. Я, дзякуючы маім абавязкам, ведаў многіх з іх на Віленшчыне і Наваградчыне. Памятаю, як аднойчы завітаў па важнай справе да свайго сябра, пробашча з Браслаўскага павета. Гэты ксёндз быў там нават дэканам. Я знайшоў яго псіхічна зламаны, сумным

Прафесары Булгак, Кярышкоўскі і Лорэнц у атачэнні іншых асоб у Друі

і напалоханым. Пытаюся:

- Ксёндз хворы?

- Горш, чым хворы. Вялікая бяда напаткала мяне, пан кансерватар!

І пачаў расказаць, што нядаўна ў яго парафіі быў штогадовы адпуст, самае вялікае свята ва ўсёй мясцовасці. Як звычайна, з гэтай нагоды сабралася шмат святароў, і адбыліся адпаведныя набажэнствы. Прыехаў таксама арцыбіскуп Ялбжыкоўскі. Потым адбылася вельмі сціплая трапеза, як і любіў арцыбіскуп. Натуральна, без кроплі алкаголю, бо Яго Эксцэленцыя быў супраць таго, каб святары ўжывалі алкаголь. Адпуст дасканала атрымаўся, і арцыбіскуп пахваліў пробашча - гаспадара ўрачыстасці, пасля чаго сышоў.

- Мы чакалі, - сказаў святар, - як звычайна, каля паўгадзіны, а потым селі за папярэдне паорыхтаваны і добра прыгатаваны, адмысловы абед з напоямі і лікёрамі, як і заўсёды пры такой прыемнай нагодзе. Ямо, п'ём, весялімся, і раптам дзверы адчыняюцца, і я чую голас арцы-біскупа Ялбжыкоўскага:

- Слава Езусу Хрыстусу! А што гэта за свята такое? - пытаецца ён, паказваючы на накрыты стол.

- І мы атрымалі, як мы атрымалі! Але на гэтым справа не скончылася. Некаторых святароў раззлаваны арцыбіскуп адразу перавёў у горшыя парафіі. І мяне гэта абавязкова чакае, пан кансерватар! - уздыхнуў браслаўскі пробашч, жаласна глядзячы на мяне.

- Гэта нас Бог так пакараў нас за нашу слабасць да ежы і наліўкі!

Браслаўскаму пробашчу было што страчваць, бо парафія належала да больш заможных, а арцыпастыр быў бязлітасны. Да таго ж ён меў дэспатычны нораў. У Вільні ў кавярнях расказвалі анекдот, што аднойчы ён наняў у

свой палац новага дварэцкага і новую эканомку, людзей зусім незнаёмых. Каб у далейшым не было скандалу, ён адразу загадаў новым супрацоўнікам:

- Вам трэба ажэніцца, і хутка! [...]

- Яшчэ пра адно хачу спытаць. У той час, як я памятаю з кніг, калі вы працавалі ў Вільні, сярод студэнтаў універсітэта імя Стэфана Баторыя сфармавалася цікавая група левых інтэлектуалаў. Гэтую групу ўзна-чалваў Генрык Дэмбінскі, адзін з найбольш цікавых дзеячаў маладога міжваеннага пакалення. Сярод іх быў Стэфан Ендрыхоўскі. У гэтую групу ўваходзілі, між іншым: Казімір Петрусевіч, Ежы Штахельскі, Ежы Путрамант, Моніка Жэромская, а таксама пазнейшыя жонкі Дэмбінскага Зофія і Ендрыхоўскага Ганна. Ці ведаеце вы гэтую групу, якая стала вядомая ўжо пасля вашага вяртання ў Варшаву з-за судоў, якія ішлі з 1936 гада і называліся працэсамі над групай "Па-просту" (па назве часопіса, які рэдагавалі ў той час гэтыя маладыя, "гнеўныя" людзі). Путрамант выдаў, ужо ў Польскай Народнай Рэспубліцы, раман пад назвай "Рэчаіснасць" (Rzeczywistość), у якім ён прадставіў літаратурную версію гісторыі гэтай групы. Цікава, ці сутыкаліся вы з віленскімі левымі?

- Так, я ведаў пра існаванне гэтай цікавай універсітэцкай моладзі. Трошкі ведаў і Генрыка Дэмбінскага, які быў чалавекам вялікіх маральных і інтэлектуальных каштоўнасцяў, са спецыфічнымі сацыяльнымі інтарэсамі. Не памятаю, ці ведаў я тады і Стэфана Ендрыхоўскага. Аднак памятаю, што ва ўніверсітэцкіх колах яго лічылі выключна таленавітым маладым навукоўцам. Я запамніў Ежы Путраманта з літаратурнага вечара ў Саюзе пісьменнікаў, у так званай "Келлі Конрада"³. На той час яму, напэўна, яшчэ і дваццаці гадоў не было. Ён быў вельмі вялікі, нязграбны і страшэнна гучны. Больш цесных кантактаў паміж намі быць не магло з-за розніцы пакаленняў. У Вільні існавала тры літаратурна-мастацкія пакаленні: старэйшае, "бацькам" якога быў Фердынанд Рушчыц, сярэдняе, да якога належалі мы з Гулевічам, і, нарэшце, зусім маладое, пачынаючае - Дэмбінскі і Ендрыхоўскі - яшчэ студэнты, я маю на ўвазе першыя 1930-я гады, калі мы з Вітольдам Гулевічам былі ўжо людзьмі "пры пасадзе", са сваімі сем'ямі і г. д. Што да судавага працэсу, які адбыўся пасля майго ад'езду з Вільні і на якім, здаецца, галоўнымі абвінавачанымі былі Генрык Дэмбінскі і Стэфан Ендрыхоўскі (я мяркую, што яны ўжо былі выпускнікамі ўніверсітэта), дык ва ўсёй Вільні, акрамя крайне правых, была выразная атмасфера салідарнасці. Ванда Пэлчынская, якая выехала ў Варшаву, напісала артыкул у іх абарону ў "Газеце Польскай" якая была

³ Пра г. з. "келлю Конрада", гл: Талочка Ул. Праўда пра келлю Конрада; Луцкевіч Антон. З нагоды спрэчкі пра "Келлю Конрада" // Наша Слова. № 48 (1563), 2 снежня 2021.

пілсудска-санацыйнай газетай. Увесь гэты працэс мы разглядалі як дурную інтрыгу з боку асяродкаў, якія рухаліся да таталітарнай і шавіністычнай канцэпцыі. Увесь судовы працэс прынёс ганьбу завадатарам арышту кіраўнікоў групы "Па-просту", а героі працэсу выклікалі спачуванне адукаванай грамадскай думкі. Аднак, уся гэтая справа сведчыць пра магчымасць супрацьстаяць злоўжыванню ўлады ў тагачаснай дзяржаве. Бо групу Дэмбінскага і Ендрыхоўскага абаранялі людзі, якія не заўсёды падзялялі іх палітычныя погляды. Адночы я праглядаў цікавую кнігу ўспамінаў Ганны Ендрыхоўскай і запомніў вялікую прамову адной з адвакатак на гэтым працэсе, надрукаваную ў свой час у "Кур'еры Віленскім". Яна, між іншым, сказала: *"Віленская акадэмічная супольнасць аб'ядноўвае некалькі тысяч маладых людзей у сценах універсітэта імя Стэфана Баторыя. На гэтую моладзь мусяць уплываць розныя плыні. Акадэмічнае асяроддзе павінна падвяргацца ваганням і зменам, як і любое жыццёвае асяроддзе. Гэты пастаянны рух, змены і развіццё з'яўляюцца не толькі незаменнай, але і пазітыўнай рысай. Калі б акадэмічная моладзь заставалася нерухомай, калі б у яе асяроддзі не нараджаліся і не развіваліся розныя ідэйныя плыні, дык замест творчых каштоўнасцяў ад сцен універсітэта веяла б мёртвым холадам, а моладзевае асяроддзе можна было б параўнаць са стаячай вадой, якая ня мае пратокаў і, дзякуючы знешняму ціску, не знаходзіцца ў стане пастаяннага руху і таму зарастае пустазеллем - замест таго, каб быць крыніцай жыцця, становіцца агменем гніення"*.

Я не думаю, што я перабольшваю, калі кажу што такі падыход да справы адлюстроўваў і мае тагачасныя думкі пра гэтую левую моладзь, ідэйныя погляды якой я не зусім падзяляў. Мы выказвалі салідарнасць, напрыклад, з Генрыкам Дэмбінскім (маю на ўвазе не толькі сябе, але і маіх сяброў), калі ён выступаў за прыязную і разумную палітыку ў адносінах да нацыянальных меншасцяў, калі асуджаў антысемітызм і палітыку дыскрымінацыі людзей, якія думаюць інакш, чым уладныя прапагандысты.

Аднак яго вокліч на з'ездзе ў Львове: "Жыве чырвоны Львоў!" нам спадабаўся менш.

- Разумею. Са згаданай вамі кнігі Ганны Ендрыхоўскай я даведаўся, што некалі заўзяты пілсудчык Анджэй Струг даў інтэрв'ю прадстаўніцы суполкі "Па-просту" Моніцы Жэромскай і гаварыў пра польскі фашызм, які хацеў бы паказаць свае зубы.

- На шчасце, гэтага не адбылося. На маю думку, словы Струга мелі сэнс перасцярогі, былі ўсведамленнем пагрозы таталітарнай улады ў Польшчы. Такім чынам ён хацеў прадухіліць фашысцкія тэндэнцыі ў нашай краіне. Памятайце, што нягледзячы на існаванне цензуры, выказванні, якія называлі рэчы сваімі імёнамі, маглі быць апублікаваныя. Здаровыя колы грамадскай думкі ўсё ж маглі выказаць свой супраціў. А гэтага не магло б быць магчымым у таталітарнай дзяржаве.

**Пераклад і каментаванне
Леаніда Лаўрэша.**

Выйшла паштоўка, прысвечаная Кузьме Чорнаму

З друку выйшла арыгінальная паштоўка, прысвечаная беларускаму празаіку, публіцысту і драматургу Кузьме Чорнаму (1900-1944). Яе падрыхтаваў і выдаў пісьменнік, гісторык і краязнавец Сяргей Чыгрын.

На паштоўцы адлюстраваны малады Кузьма Чорны. А таксама тэкст з адваротнага боку, дзе паведамляецца, што пісьменнік з'яўляецца пачынальнікам беларускай філасофскай і псіхалагічнай прозы, які заўсёды стаяў на баку маральнасці і чалавечнасці, закранаў праблемы выхавання, паводзінаў людзей у цяжкі час войнаў і рэпрэсій.

Дарэчы, гэта не першая паштоўка, прысвечаная беларускім літаратарам. Раней Сяргей Чыгрын выдаў паштоўкі з выявамі Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча, Аляксея Карпюка, Вацлава Ластоўскага, Масае Сяднёва, Валянціна Таўлая і іншых асобаў.

Пётр Мікалаеў.

Беларусы сустракаюцца з індзейцамі

Хорар у мастацтве і ў жыцці: Выгодскі, Грэцкі, Макінаў

(Працяг, пачатак гл. у № 19, 22, 24, 27, 30-34, 36-48, 50-52 (2022); 1-52 (53-104) (2023); 1-16 (105-120) за 2024 г.)

ВЫГОДСКІ Давід - у матэрыяле "Из архива Давида Выгодского" (пераклад, камментарыі і публікацыя Б. Лукіна) з часопіса "Латинская Америка" (1983, № 2, 4), ксеракопію якога нам даслалі з Інстытута Лацінскай Амерыкі РАН, указана, што ён сустракаўся перуанцам Сэсарам Вальеха, мексіканцам Хасэ Мансісідорам, уругвайцам і аргенцінцам Эліясам Кастэльнуова.

Мансісідор (прыязджаў у СССР двойчы - у 1936 і 1947 гг.) на фота выглядае як чалавек, які мог мець індзейскіх продкаў. Знешнасць Вальеха таксама крыху "двухсэнсоўная"; крыніцы паўсюль сцвярджаюць, што ён метыс.

Сэсар Вальеха нарадзіўся ў перуанскіх Андах, у Сант'яга-дэ-Чука [Santiago de Chuco], дэпартамент Лалібертад, у "беднай шматдзетнай сям'і індзейска-іспанскага (галісійскага) паходжання". У яго параўнальна кароткім жыцці было шмат непрыемнага, але і шмат стваральнага. Нягледзячы на левыя погляды, уступленне ў пэўны момант у кампартыю, яго шануюць, памятаюць і перавыдаюць ва ўсім свеце. Аптымiзм і перакананасць яго значна паменшыліся б, калі б ён даведаўся пра

гісторыю святара Мікалая Грынкевіча, якога прыгаварылі да смерці паміж яго другім і трэцім прыездам у СССР, і калі б да яго да ўласнай смерці 15.04.1938 г. нейкім чынам паспела дайсці вестка, што яго знаёмы і папулярны татар Давід Выгодскі 14.02.1938 г. быў арыштаваны (пасля вяртання дадому з пісьменніцкага сходу). І калі б ужо на "тым", "ілюзорным" свеце якая-небудзь англійская газета не даставіла яму навіну, што, крыху не дачакаўшыся канца 5-гадовага тэрміну, Давід памёр у лагера (1943).

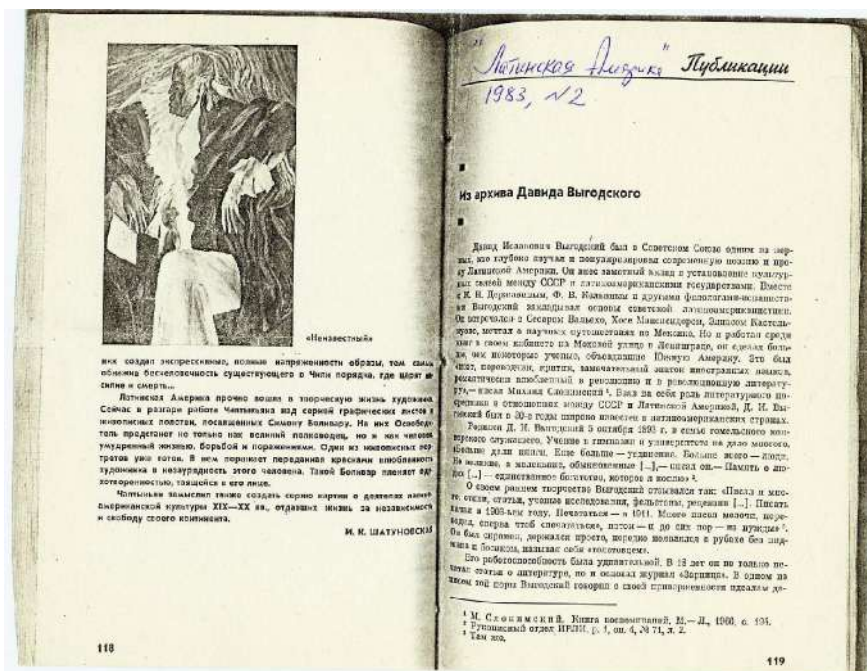
Ён наведваў СССР у 1928, 1929 і 1931 гг. (гэта яму было зрабіць рэальна таму, што ён яшчэ ў 1923 г. пераехаў у Еўропу). Выязджаў першы раз 19.10.1928 г., накіроўваючыся ў Маскву, г.зн. мог ехаць праз БССР, праз Негарэлае. У лістападзе вярнуўся ў Парыж. Другі раз ехаў у верасні 1929 г. і наведваў не толькі Маскву, але і Ленінград. У кастрычніку 1931 г. ён паехаў у СССР у трэці раз.

Падарожныя нататкі, лісты, рэпартажы, цэлыя кнігі адлюстравалі гэтыя паездкі: "Расія, 1931. Разважанні ля сцен Крамля" і "Расія перад другім пяцігадовым планам"; яны адбіліся ў зборніку эсэ "Мастацтва і рэвалюцыя", у "сацрэалістычным" рамане "Вальфрам", п'есе "Паміж двух берагоў цячэ рака" (першапачатковая назва "Масква супраць Масквы") і інш.

"Вальфрам" - гэта пра рабочых-індзейцаў. У першым зборніку вершаў "Чорныя геральды" (1918) "элементы паэтыкі лацінаамерыканскага мадэрнізму арганічна спалучаны з протаавангардысцкімі тэндэнцыямі і індзейскім фальклорам".

Беларускі пераклад дзясаткаў яго вершаў зрабіў Р. Барадулін, рэдактар перакладу - К. Шэрман. Яны змешаныя ў зборніках "Чорныя геральды" (1993, серыя "Паэзія народаў свету") і "Выбраныя творы" (2018, "Паэты планеты"). Асобныя яго вершы з'явіліся, у прыватнасці, у часопісе "Беларусь" (1976, № 2, с. 8: "Прывітанне прадвесніку") і ў "Нашым слове" (1996, 5-11 снеж., с. 8: "Дождж", "Прыцемак", "***Гнеў дзеліць чалавека на чародкі..").

У нашай бібліятэцы маем: Сэсар Вальеха: *библиографический указатель / сост. В. Гинько. М.: Книга, 1986.* Прозвішча Гинько, як у гэтай супрацоўніцы Усесаюзнай дзяржаўная бібліятэка замежнай літаратуры (ВГБИЛ), даволі беларускае. У 2019 г., як пацвярджае ўжо замацаванай значнай спецыялізацыі

Photocopy from the Institute of Latin America (RAS). Article "From David Wygodsky's archive". Маргіналіі: указанне на выданне, з якога зроблена ксеракопія: "Латинская Америка", 1983, № 2, с. 118-119 ("Из архива Давида Выгодского")

Уважаемый Александр Васильевич!

Я пыталась по телефону объяснить Вам, чем вызвана была задержка моего ответа на Ваше письмо. Не знаю, удалось ли мне это somehow сделать.

В 1989 году я дважды была в Гомеле - в апреле и в сентябре / в связи с подготовкой и проведением конференции, посвященной памяти моего отца./ Очень жаль, что мы не встретились и не понакомились лично. Я знаю, что имя отца помнят и чтут в Гомеле. У меня есть письменное и устное завершение Секретаря Гомельского комитета партии В.М. Лисовской в том, что есть намерение присвоить его имя одной из улиц города, а на доме, в котором он прожил большую часть своей жизни, установить мемориальную доску.

Теперь в Давиде Исааковиче. Я его, конечно, очень хорошо помню, так как любила его и знала с самого детства. Он всегда был очень добр ко мне, а это не забывается.

Он был немного старше моего отца, но с самого детства их связывала дружба, которая они пронесли через всю жизнь. Отец Давида Исааковича рано умер, и мой дед фактически содержал вдова моего брата и воспитал в ее трех детей. Одно время /прежде, очень непродолжительно/ они даже жили вместе. Дня близости /их дома разделял бульвар/, обе семьи очень тесно /ежедневно/ общались. /Семья моего отца жила в доме, где сейчас находится управление Областной библиотеки, а семья Давида Исааковича жила на Бульварной улице./

Давид Исаакович закончил казенную гимназию /а мой отец - частную/. Вся жизнь после Гомеля он прожил в Ленинграде.

К сожалению, я недостаточно знаю о Давиде Исааковиче сама. До сих пор не могу примириться с тем, что его единственное письмо ко мне из лагеря, пропало.

*Letter from Gita Vygodskaya s.d. postmark 1990-04-23
p. 1 of 3*

бібліятэкі на літаратурах і мовах іспанска- і партугаламоўных краін, у ёй быў адкрыты Ібера-амерыканскі культурны цэнтр.

24.02.1990 г. мы пісалі ў Маскву дачцэ стрычнага брата Давіда Выгодскага Льва Г. Л. Выгодскай:

"Паважаная Гіта Львоўна!

У. В. Мальцаў, вучоны з Менска, паведаміў мне Ваш адрас.

Вы, відавочна, ведаеце, што ў Гомелі памятаюць пра Вашага бацьку, ганарацца яго працай у нашым горадзе, праводзяць мерапрыемствы, прысвечаныя яго навуковай спадчыне.

Мені вядомы (баюся, можна сказаць, што невядомы наогул), іншы гамяльчанін - Д. І. Выгодскі. Ён вельмі цікавіць мяне як амерыканіста - вывучаю сувязі Беларусі з Амерыкай, асабліва з Індзейскай. У свой час на мяне моцнае ўражанне зрабіла інфармацыя пра Іспанаамерыканскае таварыства і яго стваральнікаў, сярод якіх быў Д. І. Выгодскі.

Быў бы Вам надзвычай удзячны за некаторыя звесткі пра Д. І. Выгодскага, ад якіх можна было б "адитурхнуцца" ў пачатку вывучэння яго жыцця і дзейнасці (не прэтэндую на вялікую працу, але артыкулы для мясцовай і рэспубліканскай прэсы падрыхтую):

- 2 -

Я саздаю Вам тэ невялікія крыніцы, в якіх Вы можаце пачэркнуць кэ-такія сведення о нем. В адным из этих источников имеется и даты его жизни - 5/х-1893 г. - 27/УП-1343 г. За точность последней даты поручиться нельзя, так как умер он в лагере, будучи репрессированным. Насколько мне известно /но его требует тщательной проверки/, арестован он был после ареста Михаила Кольцова /может быть, даже по одному делу?/

Итак, источники, в которых Вы найдете данные о Давиде Исааковиче:

1. Журнал "Латинская Америка", 1988, № 2, 4.
 2. Журнал "Латинская Америка", 1977, № 5.
 3. Солоникский. "Книга воспоминаний", М., 1966.
 4. М. Шагинян. "Страница прошлого". В журнале "Современник", № 6, 1964 г. /Вся статья целиком в ном./
 5. В. Каверин, "Эпилог". /Журнальный вариант опубликован в журнале "Нева", №8, 1989 г./
 6. В статье Рая Исмаилова "О Сталине и сталинisme". Журнал "Знамя", №4, 1989 г.
 7. В статье Озерова к поэзии Н. Заболоцкого в журнале "Огонек" /кажется 1988 г./
 8. Воспоминания Заболоцкого "История моего заключения". Журнал "Даугава", №3, 1988 г. /Этих воспоминаний я не читала, так как не могу достать этот номер. Однако мне кажется, что в этих воспоминаниях есть о Давиде Исааковиче, так как они сидели в одной камере./
- Вот и все, что мне известно в печатных материалах. К сожалению, в семье, кроме меня, уже не осталось никого, кто бы знал его.

Письмо от Г. Л. Выгодской 1990-04-23 (по штемп., б.д., дата получ. 1990-04-28) p. 2 of 3

апублікаваныя біяграфічныя звесткі, дакладныя даты і месцы нараджэння і смерці; сям'я, сваякі, якія цяпер жывуць, калі магчыма - і адрасы;

кампетэнтныя і зацікаўленыя ў вывучэнні біяграфіі асобы;

усё, што Вы знойдзеце патрэбным паведаміць аб яго дзейнасці (у тым ліку як лацінаамерыканіста і перакладчыка).

[...]

Загадка - [...] сардэчная падзяка".

Літ:

3076 Вальеха С. Чорныя геральды: выбраная лірыка / пер. з ісп. Р. Барадуліна; уклад., прадм. і камент. К. Шэрмана. Мн., 1993.

11250 Вальеха С. Выбраныя творы / пер. з ісп. Р. Барадуліна. Мн., 2018.

3503 Міхеёў К. М. Вальеха (Vallejo) César // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. Т. 3. 1996. С. 492.

3298 Шэрман К. Загадкавы Вальеха // Шэрман К.

- 3 -

Дэна яго умерла. Ёго сын жыве ў Ленінградзе. Так случылася, што нашы адносіны з ім многіх лет назад прэрваліся, таму нічога Вам з ім не магу сказаць. Калі арыштавалі яго адна, ён быў яшчэ саўсім малым / яму было лет 14/. Сёння я прымаю крокі к тым, каб яго знайсці і вярнуць з ім адносіны. Не ўверана, што ён можа аказацца Вам карысным. Аднак калі мне ўдасться што-лібо высветліць, я, разумеюся, паведамлю Вам.

Я сёння працую над кнігай аб тэце. Там, канечна, пастараюся расказаць і аб Давіде. Так што, як выйдзе, я вельмі зацікаваўся. Калі Вам ўдасться ведаць што-лібо новае ці што-то напісаць аб ім, буду Вам вельмі ўдзячна, калі вылічыце адзін адзін паведамаць гэта мне.

Желаю ўспехаў у працы.

Усёго Вам добрага.

С іскрэннім уважэннем

Г. Выгодская

Ліст ад Г. Л. Выгодскай (шт. 1990-04-23) p. 2 of 3

адной из книг. Мне об этом писала Лисовская (из Горького партизан), она же подтвердила это и устно, когда я была в Гомеле. Однако, вот и книга там... Я прекрасно понимаю, что сейчас все не до этого. Бог с ним.

Я написала большую книгу о Л.С. (одну из частей - совместно с М.И. Лифановой), там довольно подробно о гомельском периоде (вернее, о двух гомельских периодах) его жизни. Надеюсь, что книга она выйдет из печати.

Я уже думаю за это время была в Ленинграде у И.Фав. Он все делает (написал тяжелую раннюю фронтовую), однако работает, у него ясная голова, и он живет воспоминаниями о родителях, сообщает все, связанное с ними. Вам сейчас, конечно, его обрадует, это для него подарок. Спасибо Вам за

Письмо от Гиты Выгодской, дочери Льва
Выготского 1992-02-09 p. 2 of 3

Москва, 9/II-92.

Многоуважаемый
Александр Васильевич!

Большое спасибо Вам за письмо за прошлый. Но главная моя благодарность - за статью (ее мне непременно очень точно переведут, т.к. мой большой друг - Тамара Мих. Лифанова - лингвистка и, конечно, владеет языком). Вы пробили брешь мажоранной Сокур имени И.Фав. И. и книжки Вам покажи за это.

Что касается мемориальной доски, то я в реальности этого не верю. Ведь было решение гор. власти о доске на доме, где сейчас обл. филармония (по Советской ул.), т.к. в этом доме большую часть своей жизни прожил Лев Семёнович. Было решение и о присвоении его имени

Letter from Gita Vygodskaja 1992-02-09 p. 1 of 3

нею.

Желаю Вам успехов в учебе и большого благополучия.
Всего Вам доброго.

Искренне Ваша

Гита Выгодская.

Ліст ад Гіты Выгодскай, дачкі Льва Выготскага
1992-02-09 p. 3 of 3

Таямніцы почыркі: літаратурна-крытычныя артыкулы, эсэ. Мн., 1995. С. 49-57.

2376 Выгодский Д. Литература Испании и испанской Америки. 1898-1929. Л., 1929.

10688 Выгодский Д. [Рец. на кн.: Лонгфелло Г. Песнь о Гайавате / пер. И. Бунина. М., 1916] // Летопись. 1917. № 1. С. 305-306.

10707 Коростелев С. Журнал "Летопись": роспись содержания // Седьмая международная летняя школа по русской литературе: сборник статей. СПб., 2011. С. 195-218. (Уключана: Выгодский Д. Рец. на кн.: Лонгфелло Г. Песнь о Гайавате / пер. И. Бунина (Летопись. 1917).)

10709 Коростелев С. Летопись: ежемесячный

Instituto de Literatura y Linguística April 30, 1993
Ave. Salvador Allende No. 740
Havana, 3, Cuba

Dear Colleagues:

The Council of our Society registered a group on the heritage of David Vygodsky (Vygodsky), a literary critic and translator, one of the first Soviet Latinamericanists, in December 1992. Born in Gomel 100 years ago, he worked in Leningrad and died at one of the GULAG camps (1943).

Among his Cuban authors and correspondents were N. Guillén, R. Bati y Barreira, C. Loureiro, R. Pedrosa.

We need more information on the theme "David Vygodsky and Cuba".

Our David Vygodsky Fund and the city organizing committee of the "biennial of the Vygodskys" (D. Vygodsky and the well-known psychiatrist L. Vygodsky) greet any contributions from the Americas.

We will appreciate your answer.

Sincerely,

Аля - Ales Simakou
Executive Secretary
Byelorussian - American Indian
Society
P.O. Box 414
Gomel 246049
Belarus

Letter to Instituto de Literatura y Linguística (Havana) 1993-04-30

литературный, научный и политический журнал: ростись содержания // Седьмая международная летняя школа по русской литературе: статьи и материалы. Изд. 2-е, исправл. и доп. СПб., 2012. С. 196-220. (Выгодский Д. Рец. на кн.: Лонгфелло Г. Песнь о Гайавате / пер. И. Бунина (1917).)

10689 И. А. Бунин: литература о жизни и творчестве: материалы к библиографии (1892-1999) / Сост. Т.М. Двнятина, А.Я. Лapidус // И. А. Бунин: pro et contra / сост. Б. В. Аверина, Д. Риникера, К. В. Степанова; коммент. Б. В. Аверина, М. Н. Виролайнен, Д. Риникера; библиогр. Т. М. Двнятиной, А. Я. Лapidус. СПб., 2001. С. 847-1011. (Выгодский Д. Рец. на кн.: Лонгфелло Г. Песнь о Гайавате / пер. И. Бунина (Летопись. 1917).)

5400 Фатхуллина Р. Материалы к биографии Давида Выгодского // Лица: Биографический альманах. 1 / [ред.-составитель А. В. Лавров]. М.; СПб., 1992. С. 78-110.

11867 Сімакоў А. Добрае літаратурнае імя: Давід Выгодскі // Палац: літаратурны альманах. 2020. Мн., 2021. С. 178-181. (Гомельскае абласное аддзяленне грамадскага аб'яднання "Саюз беларускіх пісьменнікаў"; рэд. кал.: А. Бароўскі (гал. рэд.) [і інш.]; уклад.: А. Бароўскі, Г. Лапацін. Пасля гэтага выпуску альманах выходзіць перастаў, але, магчыма, гэта не назаўжды.)

ГРЭЦКІ Альберт - брат Уолтэра Грэцкі і, адпаведна, дзядзька Уэйна Грэцкі, што, магчыма, забяспечыла яму некаторыя магчымасці (хоць у выніку і толькі адносную вядомасць) у спробах палітычнай кар'еры і як

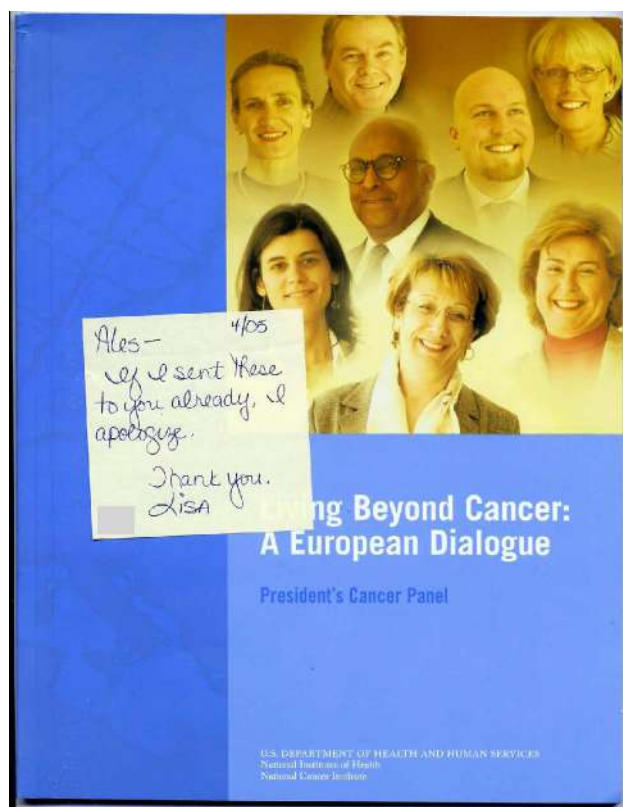
"інфлуэнсера".

На працягу некалькіх дзесяцігоддзяў ён быў жыхам Байрана і Лондан-Уэста, працаваў у Eatons and Sears. Альберт, які нарадзіўся ў 1942 г., балаціраваўся ад кансерватараў на федэральных выбарах 2006 г. і заняў другое месца, адстаўшы ад ліберала С'ю Барнс [Sue Barnes] на 1329 галасоў. У 2013 г. Грэцкі быў кандыдатам ад Партыі свабоды Антарыа на дадатковых правінцыяльных выбарах, заняўшы чацвёртае месца з 4,9 % галасоў.

У Альберта значная грамадзянская, грамадская актыўнасць. У якасці прыкладаў арганізацый, якім ён спрыяў, называюцца Дзіцячы цэнтр Даліны Тэмзы, Канадскі нацыянальны інстытут для сляпых, Канадскія гульні і Тэатр Палац (Thames Valley Children's Centre, Canadian National Institute for the Blind, Canada Games, Palace Theatre).

Ёсць выпадак з серыі, што тычыцца ўдзелу асоб беларускага і індзейскага паходжання на адным і тым жа мерапрыемстве. Пасяджэнне было гібрыднае, асабліва з улікам COVID-19, але ўсё ж для нас не вельмі істотна, што хтосьці прысутнічаў вочна, а хтосьці не.

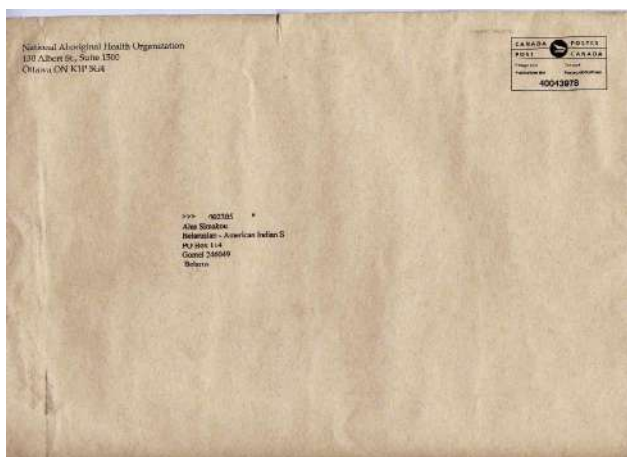
3.02.2021 г. у Атаве ў рамках "43rd Parliament, 2nd

A book from Lisa Baethke of Native CIRCLE, with her note. Baethke 2004-06-23 (RE Subject: Newsletter: Carlos Sherman) "Thank you for your newsletter. I will read carefully. [...] I have a book to send you from our National Cancer Institute. The book is called, "Living Beyond Cancer: A European Dialogue" from our President's Cancer Panel. It is a very good reading book and you might find useful information in the book"

Envelope from President's Cancer Panel postmark Bethesda, Maryland. From our e-mail to Heather Kapp (NIH/NCI) 2005-03-06: "We would like to thank you for all the three packages we received from you last year. / The literature is very helpful!"

Envelope from National Aboriginal Health Organization (Ottawa, Ontario) postmark Gomel Center 2004-02-02, received 2004-02-03

Session (September 23, 2020 - August 15, 2021)": "The Standing Senate Committee on Legal and Constitutional Affairs met with videoconference this day at 10 a.m. [ET] to discuss Bill C-7, An Act to amend the Criminal Code (medical assistance in dying [MAID])": <https://sencanada.ca/en/Content/Sen/Committee/432/LCJC/12ev-55130-e>. Пасяджэнне Пастаяннага камітэта Сената па прававых і канстытуцыйных пытаннях, прысвечанае прапановам па медыцынскаму садзейнічанню ў паміранні, вялося пад старшынствам сенатара ад Брытанскай Калумбіі (Senator Mobina S. B. Jaffer).

"Старшыня: Зараз мы прайдзем да наступнага сведкі, спадара Альберта Грэцкі. Ён з'яўляецца абаронцам MAID, паколькі яго жонка Мэрылін зрабіла выбар смерці з медыцынскай дапамогай.

Альберт Грэцкі, як асоба: Добрай раніцы, пані старшыня і члены Сената. Я дзякую вам за запрашэнне

прыняць удзел. Мне завуць Альберт Грэцкі, любячы муж Мэрылін Грэцкі [Marilyn Gretzky] на працягу амаль 59 гадоў. Я выступаю тут сёння з-за жадання, якое яна падзяліла падчас аднаго з нашых абмеркаванняў MAID. Гэта жаданне заключалася ў тым, каб я расказаў іншым пра MAID, і гэты выбар - гэта выбар, які яны могуць зрабіць, і пра спакой, які гэты выбар прынес ёй. Сёння я буду гаварыць пра законапраект C-7 і пра тое, як ён можа забяспечыць яшчэ большы спакой пацыентам і рэальны вынік выканання заканадаўства аб MAID з пункту гледжання пацыента і яго сям'і, каб, спадзяюся, развеяць неапраўданы страх.

Мэрылін была добрай і любячай, і для яе не было нічога больш важнага, чым сям'я. Яна не была схільная да перападаў настрою і нерацыянальных раішэнняў. Яе адказам, калі ёй паведамлілі, што яе рак лёгкіх знаходзіцца на чацвёртай, канчатковай стадыі, было прыняцце, спакойныя разважанні і, значна пазней, эмоцыі. Мэрылін старанна прадумала ўсе свае варыянты, як яна хацела, каб адбыўся яе сыход, а потым звярнулася да ацэнкі MAID. Прыход да той пісьмовай просьбы не быў імгненным раішэннем. Менавіта для такіх пацыентаў, як Мэрылін, чыю смерць можна было прадбачыць, C-7 прапануе выдаць 10-дзённы перыяд разважанняў. Яе канчатковы выбар быў рэгуляваны ўспамінам пра тое, як рак лёгкіх спустошыў яе маці. Мэрылін пакутавала як псіхічна, так і фізічна, калі бездапаможна назірала, як яе маці, Перл, на яе вачах ператваралася са слупа сілы [pillar of strength] і адданай маці-адзіночкі, якая выгадала семярых дзяцей, у цень свайго былога. Палёгка прыйшла для ўсіх толькі тады, калі Перл нарэшце памерла.

Гэты журботны вобраз застаўся з Мэрылін на ўсё жыццё. Яна ведала, што нашым дзецям будзе цяжка перажыць смерць маці. Мэрылін не хацела, каб яе дзеці адчувалі эмацыянальны боль і ўспаміны, якія яна перажыла са смерцю маці. Яна разглядала MAID як адданы акт дабрыні [loving act of kindness], які палегчыць гэтую перспектыву. Урэшце, яе сям'я ўсвядоміла гэта і палюбіла яе яшчэ больш за яе сіду".

Дастаткова цяжкая тэма, цяжкія падрабязнасці, асабліва пра само развітанне - некалькі абзацаў з другой паловы выступлення Альберта і яго дадатковыя рэплікі мы прапускаем.

"Законапраект C-7 прапануе значнае паляпшэнне ў дачыненні да абмену асабістай інфармацыяй. Гэта дазваляе аднаму чалавеку, які даглядае пацыента, быць сведкам яго просьбы. Гэта дазваляе пацыенту вырашаць, з кім яму абмяркоўваць свае раішэнні. Гэта змяненне падтрымлівае годнасць пацыентаў і не зніжае бяспекі MAID".

"Нарэшце, што тычыцца законапраекта C-7, я спадзяюся, што сведчанні тых, хто сутыкнуўся з MAID з першых вуснаў, дададуць вашаму раішэнню столькі ж, калі не нават больш, вагі, чым сведчанні тых, хто ніколі гэтага не адчуваў і выказваюць свае страхі

knowledge

Background
The National Aboriginal Health Organization (NAHO) was incorporated in March 2002. It was created to represent Canada from the Royal Commission on Aboriginal Peoples and the National Forum on Health for a national Aboriginal health and controlled organizations directed at enhancing the health of all Aboriginal Peoples. These calls came from Aboriginal people who saw the need for an independent Aboriginal organization that could provide credible information to contribute to their unique health and wellness issues and priorities.

As a result of a two year process involving the five national Aboriginal organizations - the Assembly of First Nations (AFN), Congress of Aboriginal Peoples, Inuit Tapscott and Inuit Association (ITIA), Métis National Council (MNC), and the Native Women's Association of Canada - and Health Canada, the layout and position of the organization was identified.

NAHO's Vision
The National Aboriginal Health Organization, an Aboriginal designed and controlled body, will influence and advance the health and wellness of Aboriginal Peoples through ongoing knowledge-based research.

Objectives
- Support and promote health through knowledge-based activities
- Promote understanding of health issues affecting Aboriginal Peoples
- Facilitate and promote research on health research partnerships

sharing

capacity

About National Aboriginal Health Organization from NAHO itself (2 copies) received 2004-02-03

capacity

NAHO Centre
This center was established with the intent to focus on the unique needs of the First Nations, Inuit and Métis Peoples. Each Centre has a governing committee that is a unique blend of representatives from AFN, ITIA and MNC. The Board of Directors approves all governing committee members.

The First Nations Centre
The First Nations Centre focuses on creating new opportunities, networks and strategies to generate and disseminate new knowledge of First Nations health and wellness. It is dedicated to working with First Nations to improve health in their communities and provide information and tools to a range of health capacity development.

Inuit Centre
The Inuit Centre focuses on the health, capacity building, networking and communication. It is dedicated to improving the physical, mental, emotional and spiritual health of Inuit and their communities. The Centre is working to promote the advancement and sharing of knowledge in the field of Inuit health in Canada.

Métis Centre
The Métis Centre is designed to promote collaborative capacity to health care for Métis People in Canada. It focuses on capacity building and the connecting link.

The Métis Centre is a central hub for providing information and tools to a range of health capacity development.

Common Services
The Communications Unit offers a central unit for all NAHO projects to disseminate health information to Aboriginal Peoples. The Communications Unit provides a range of services including: website development, target audiences, strategy, media, and public relations. It also provides a full range of communication services including advice on production and strategy, creation and editing and proofreading of documents for all children. The Communications Unit also provides a variety of services, including: website development, electronic mail, and all other services that support the organization in its work.

Policy Research
NAHO Policy Research activities also include a wide range of research activities as they are aimed at identifying and reporting information to enable Aboriginal people to

sharing

knowledge

About NAHO

адносна таго, што можа быць MAID, а не таго, што такое MAID.

Я дзякую вам за час.

Старшыня: Пан Грэці, мы дзякуем вам за тое, што падзяліліся сваім шляхам [journey] з жонкай. Гэта патрабуе вялікай смеласці".

Тэму MAID індзейская ўдзельніца слуханняў закрунула толькі ў агульным кантэксце праблем "карэннай" медыцыны.

Доктар Ліза Рычардсан была прадстаўленая як стратэгічны кіраўнік Цэнтра мудрых метадаў аховы здароўя карэннага насельніцтва у Шпіталі жаночага каледжа (Centre for Wise Practices in Indigenous Health, Women's College Hospital; яна стварыла гэты цэнтр), але выступала "як асоба".

Яна намеснік дэкана па інклюзіі і разнастайнасці ў "Temerty Medicine". Ліза таксама з'яўляецца навуковым супрацоўнікам Цэнтра Вільсана [Wilson Centre] з асаблівай увагай да інтэграцыі карэнных народаў у медыцыну. Доктар Рычардсан узначальвае некалькі правінцы-

A publication of the National Aboriginal Health Organization Summer 2002

NAHO Network News

Health forum participants identify successes, challenges and recommendations to improve Aboriginal health care

A publication of the National Aboriginal Health Organization Spring 2003

NAHO Network News

Health - Get With It! highlights community successes

A publication of the National Aboriginal Health Organization Fall 2003

NAHO Network News

Aboriginal Healing Foundation funds final projects
End draws near for 10-year, \$350 million mandate

By STEPHAN ARDREIN

Photo courtesy: Aboriginal Healing Foundation

Students at the Halsey Haven Memorial School in Moose Factory, Ont., 1958. The school was also known as the Moose Factory Indian Residential School or Moose Factory Indian Residential School.

NAHO Network News 2002 Summer (2 copies), 2003 Spring, 2003 Fall (were received from National Aboriginal Health Organization (Ottawa) 2004-02-03). Photo from Moose Factory Indian Residential School (was located in Jonathan "Belarusian Indian" Cheechoo's motherland)

яльных і нацыянальных камітэтаў па развіцці медыцынскай адукацыі і з'яўляецца актыўным членам Асацыяцыі карэнных ўрачоў Канады (Indigenous Physicians Association of Canada). Яе праца ў якасці абаронцы і педагога была адзначаная шматлікімі мясцовымі, нацыянальнымі і міжнароднымі ўзнагародамі.

"Дзякуй, што сустрэлі мяне сёння [for accommodating me]", сказала яна.

"Пані Старшыня і шаноўныя сенатары, я звяртаюся да вас з традыцыйнай тэрыторыі місісогоў [rakı] Крэдыт, хадэнасаўні, сенека, гуранаў [Missis-saugas of the Credit, the Haudenosaunee, the Seneca, the Huron] і многіх іншых людзей з Чарапашага вострава [Turtle Island], Таронта, дзе я зараз знаходжуся. Мігвеч.

Я - анішынаабэ кве змешанай крыві [Anishinaabe Kwe]. Мая грамада вядомая як Шэбахонанінг [Shebahonaning], каланіяльна [colonially] - як Кіларні [Kil-larney].

Я - спецыяліст па ўнутраных хваробах. Я дацэнт і намеснік кіраўніка медыцынскай кафедры. Я адказваю за стратэгію аховы здароўя карэннага насельніцтва

National Indian Health Board
1602 S. Parker Rd., Suite 200
Denver, CO 80231

July 9, 1990
Gomel

Dear Mr. Executive Director:

Please inform us about the effects of radiation on the population of certain reservations and on Indian workers of specific enterprises, if this information is available.

We live in the Chernobyl zone.

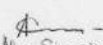
This is the first time when we call Indian attention to this problem specially, but we don't intend to ask anybody for material or financial aid. We are interested in information only.

We propagandize and encourage Byelorussian-American Indian mutual aid and solidarity in all spheres and any points of the world.

By the way, some Byelorussian-American physicians worked among Natives in the USA and Canada and we need to know Indian patients' psychological attitudes to Indian and non-Indian medical workers.

Please also explain the difference of functions of the NIHCB and the American Indian Healthcare Association, St. Paul, MN. Thank you very much.

I am enclosing an English page of the Golos Radsimy (Voice of the Motherland) newspaper (Chernobyl Appeal and Information Background).

Sincerely,

 Altes Simakov,
 Executive Secretary,
 Byelorussian-American Indian Society
 216019, BSSR, USSR

Letter to National Indian Health Board (Denver, Colorado) 1990-07-09

Медыцынскага факультэта Тэмэрці [Temerty Faculty of Medicine, University of Toronto]. Я сустаршыня Кансультатывунага камітэта па ахове здароўя карэннага насельніцтва Каралеўскага каледжа [Royal College Indigenous Health Advisory Committee], а таксама новы член выканаўчага камітэта нядаўна заснаванага Нацыянальнага кансорцыума медыцынскай адукацыі карэннага насельніцтва [National Consortium of Indigenous Medical Education].

Я - не правазнаўца. Мая навуковая ўвага сканцэнтравана на ахове здароўя карэннага насельніцтва, у прыватнасці, на медыцынскай адукацыі і наборы ўрачоў з карэннага насельніцтва як працаўнікоў [recruitment of Indigenous physicians into the workforce], але таксама велізарны кампанент - на вопыце расізму, з якім сутыкаюцца карэнныя народы ў сістэме аховы здароўя.

Менавіта ў гэтай якасці я выказваю сваю заклапочанасць адносна пашырэння MAID на людзей, чыю натуральную смерць немагчыма разумна прадбачыць [not reasonably foreseeable]. Чаму так? Гэта адбываецца таму, што карэнныя народы не бяспечныя ў нашай сістэме аховы здароўя. У ахове здароўя існуе расізм.

На мінулым тыдні я правяла два дні, слухаючы заявы аб вопыце карэнных жыхароў і расізме, які ўсе яны мелі ў сістэме аховы здароўя. Гэта была сустрэча, якую склікаў федэральны ўрад. Мы размаўлялі з міністрам Хайду [Hajdu], міністрам Бэнетам [Bennett] і міністрам Мілерам [Miller]. Гэтая сустрэча адбылася з нагоды расізму, які перажыў Джойс Эчакуан [Joyce Echaquan].

Тое, што мы ведаем, - вопыт Джойса ў галіне аховы здароўя не з'яўляецца ўнікальным. Фактычна, у

American Indian Health-care Association
245 E. Sixth St., Suite 815
St. Paul, MN 55101

Dear Mr. Director:

I am a member of the Byelorussian-American Indian Society. I live in Verha, a region center in the north eastern part of Byelorussia. I work as a forest-guard at the Verha forestry.

I am interested in Indian traditional healthcare and modern Native professional medicine. I look for any information on Indian phytotherapy. If you are interested in Russian and Byelorussian herbs and some medical methods I shall send any necessary information.

Thank you very much.

Sincerely,

 Gemady Zdorovenko
 11.8.1930
 BSSR USSR

Letter to American Indian Healthcare Association (St. Paul, Minnesota) 1990-10-11

нас ёсць важныя доказы таго, што нашы людзі атрымліваюць розны ўзровень дапамогі. Напрыклад, у нас ёсць даследаванні, якія паказваюць, што карэнныя жыхары з ішэмічнай хваробай сэрца, якія адпавядаюць крытэрыям для катэтарызацыі сэрца, не накіроўваюцца. У нас ёсць даследаванні, якія паказваюць, што карэнных жыхароў не накіроўваюць на трансплантацыю ныркі. У нас ёсць публічныя запыты, як той, што тычыцца Браяна Сінклера [Brian Sinclair], прадстаўніка першых нацый у Вініпегу, які пайшоў у аддзяленне неадкладнай дапамогі, каб замяніць катэтар, і памёр ад урасенісу, з-за інфекцыі мачавых шляхоў, бо людзі меркавалі, што ён быў п'яны індзеец.

Ёсць так шмат гісторый аб бесперапынным няправільным абыходжанні [ongoing mistreatment] з нашымі людзьмі. Мяне турбуе гэты пашырэнні законапраект: пакуль мы не выкаранім гэты расізм у нашай сістэме аховы здароўя, мы ўбачым беспрэцэдэнтную і непарапартаўнальна вялікую колькасць людзей, якія пацярпяць ад яго.

Мне таксама вытаў гонар і адказнасць больш за год таму выступіць у Пастаянным камітэце Палаты абшчынаў па ахове здароўя па пытанні аб прымушовай і прымушовай стэрылізацыі [forced and coerced steriliza-

American Indian Health Care Association
245 East Sixth Street, Suite 499
St. Paul, MN 55101

April 15, 1995

Dear Friends:

Could we ask you to send us a list of Native health care associations and major tribal medical centers, including if possible those in Latin America. The enclosed letter contains some questions which we would like to put to you too. We would be grateful for the "sufficient" address of the Association of American Indian Physicians if this organization is still "in list".
Thank you,
Best wishes,
Sincerely,

Alex Stankev
Executive Secretary
Belarusian - American Indian Society
PO Box 114
Gomel 246049
BELARUS

Letter to American Indian Health Care Association (St. Paul, Minnesota) 1995-04-15

tion] жанчын карэннага насельніцтва. Гэта яшчэ адзін прыклад расізму, які існуе ў нашай сістэме аховы здароўя ў адносінах да карэннага насельніцтва.

Тое, што было прадэманстраванае ў гэтым дакладзе пастаяннага камітэта - на падставе калектыўнага іску [class-action lawsuit], пададзенага карэннымі жанчынамі, якія падвергліся прымуовай стэрылізацыі, апошні выпадак быў у снежні 2018 г., - гэта тое, што карэнныя жанчыны, якія звярнуліся [entered] да сістэмы аховы здароўя, насамрэч не давалі інфармаванай [informed] згоды, таму што часта ім альбо адмаўлялі ў доступе да інфармацыі, іх прымушалі да стэрылізацыі, альбо, у горшым выпадку, ім нават не паведамлялі, што гэта рабілася [was being done]. Хаця жахліва ўявіць, што гэта адбываецца і што гэта прадстаўнікі маёй прафесіі і іншых медыцынскіх прафесій, якія ўдзельнічаюць у гэтай расісцкай дзейнасці, гэта добра задакументавана.

У асяроддзі, дзе існуе як сістэмны, так і міжасобны расізм [interpersonal racism], я не веру, што карэнныя народы будуць у бяспецы. Я не веру, што забабоны і прадужытасць [prejudice and bias] супраць карэнных народаў не паўплываюць на прыняцце рашэнняў і кансультаванне наконт MAID для карэнных, незалежна ад таго, колькі адукацыі даецца.

Мой другі момант - сацыяльныя дэтэрмінанты здароўя. Мы ведаем, што няроўнасці, звязаныя з галоўнымі дэтэрмінантамі каланізацыі, такімі як беднасць, адсутнасць харчовай бяспекі, неадэкватныя жыллёвыя ўмовы і большы цяжар хранічных захворванняў, непрапарцыянальна ўплываюць на карэннае насельніцтва. Гэтыя сацыяльныя дэтэрмінанты могуць прывесці да трывалых і невыносных пакут, але гэтыя пакуты можна зменшыць, калі мы звернем увагу на гэтыя сацыяльныя дэтэрмінанты.

На маю думку, законапраект, які фактычна не ўлічвае тое, як сацыяльная няроўнасць непрапарцыянальна ўплывае на карэнныя народы, вельмі праблематычны.

Нарэшце, я хачу пагаварыць пра самавызначэнне. Я ведаю, што вы кансультаваліся з маімі шматлікімі калегамі з карэннага насельніцтва і выслухалі іх у якасці сведак. Я не змагла да іх далучыцца ўчора. Але любое заканадаўства, звязанае з аховай здароўя, якое датычыцца карэнных народаў, павінна прымацца ў партнёрстве з намі. Гэта ў адпаведнасці з нашымі правамі карэнных народаў, а таксама з Дэкларацыяй Арганізацыі Аб'яднаных Нацый аб правах карэнных народаў [United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. Дэкларацыя Арганізацыі Аб'яднаных Нацый аб правах карэнных народаў. Прынята рэзалюцыяй 61/295 Генеральнай Асамблеі ад 13 верасня 2007 года: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/declarationindigenous/minsk_decl_indigenous_belarus.pdf]. Існуе патрэба ў большым значным партнёрстве і ўкладзе карэнных народаў - першых нацый, інуітаў, метысаў рознага паходжання і розных традыцыйных тэрыторый. Сярод нас вялікая разнастайнасць з пункту гледжання нашых сістэм перакананняў [belief systems] і нашых падыходаў. Пакуль не будуць праведзеныя адпаведныя кансультацыі, мы не забяспечваем права паважаць патрэбы карэнных народаў.

Гэта мае думкі. Умяне няма дакладных рэкамендацый для вас, за выключэннем маіх перасцерагальных слоў адносна неабходнасці выкаранення расізму ў нашай сістэме аховы здароўя, які будзе працягваць дзейнічаць, калі мы пашырым гэты законапраект у прымяненні MAID да нашых людзей. Мігвеч”.

Літ:

1746 Палладин А. Жизнь и смерть Томми Принса // Знамя юности. 1978. 2 февр. (Сумны лёс канадскага індзейскага ветэрана ДСВ.)

336 Мацкевіч В. Жыццё пасля смерці: (За што пазбавілі звання Героя Савецкага Саюза камбата Сапрыкіна) // Голас Радзімы. 1991. 4 ліп. С. 1, 3.

3377 Скарбек-Громыко Н. Ритм жизни и смерти: конец - это что-то начало: пятисотлетия в потоке истории // Белорусский рынок. 1997. 4-11 авг. С. 20-21.

1225 Дмитренко В. Смерть, объявленная заранее // Сельская газета. 1989. 29 апр.

5841 Екадумаў А. Мёртвыя сярод жывых: стаўленьне да смерці ў постсавецкай Беларусі // Arche. Скарына. 2000. № 8/13. С. 6-9.

5848 Міцкевіч А. Дзяды: у двух тамах = Mickiewicz A. Dziady w dwóch tomach. Т. 1 / агульн. рэд. І. Кур'ян; пер. на бел. мову С. Мінскевіч; камент. З. Стэфаноўска, С. Мінскевіч. Мн., 1999.

6221 Потоцкая Ю. Что ждет нас после смерти?: интервью с живым покойником / [интервьюер] Ф. Сакаев // Однако. Нескучная газета. 2001. № 4. Май. С. 6.

1903 Совет правядыроў індзейскіх плямён канадскай правінцыі Альберта заклікаў да масавай кампаніі пратэсту супраць рашэння федэральнага

ўрада ўрэзаць расходы на медыцынскую дапамогу ў індзейскіх рэзервацыях // Гомельская праўда. 1979. (Даты на выразцы няма. У паведамленні яшчэ адзін сказ: "Прэзідэнт асацыяцыі індзейцаў правінцы Альберта Дж. Дыен заклікаў усіх карэнных жыхароў Канады падрыхтаваць гэту кампанію"; Атава. ТАСС, 18 студзеня.)

2056 У выпадку галаўнога болю... // Звязда. 1988. 13 ліп.

367 Новая страшная хвароба ці пракляцце інкаў? // Народная газета. 1991. 5 лістап.

2294 Трофимович И. Во власти знахарей и шарлатанов: как в США "заботятся" о здоровье трудящихся // Советский крестьянин. 1949. 4 дек.

2392 Кірыльчанка Ю. Яшчэ адна навала? // Звязда. 1993. 5 чэрв.

2671 Новиков Д. 70 миллионов лет назад были хирурги - не чета нашим // Рэспубліка. 1994. 5 сак. С. 12.

3247 Холера не сдаётся // Советская Белоруссия. 1991. 15 июня.

3506 Щербаков Б. Племя индейцев-гигантов едва не вымерло от обыкновенного расстройства желудка // Советская Белоруссия. 1997. 22 нояб.

3690 Шишкин Г. Лягушка предохраняет от инсультов // Народная газета. 1993. 17 февр.

3862 Древние дантисты из индейского племени // Советская Белоруссия. 1998. 7 окт. С. 3.

4921 Омоложение? Это - реально! // 7 дней. 1997. 14 июня. С. 16.

7980 Древнее целительство / подг. К. Столярчук // Вечерний Минск. 2004. 23 июля.

*МАКІНАЎ - у 2012 г. як своеасаблівая сенсацыя для беларусаў прагучала навіна пра фільм-хорар, зняты "беларусам" у Мексіцы.

На фільм і "загадкавую" асобу Макінава звярнулі ўвагу, у прыватнасці, "СБ. Беларусь сегодня" і "Рэспубліка". Журналісты выкарысталі і вось гэты матэрыял: <http://www.hollywoodreporter.com/news/toronto-2012-cinedigm-come-out-and-play-makinov-370381>. "Загадочны белорус снимает фильмы ужасов в Мексике".

Што гэта было? Спроба стварыць анты-Зора або старыя трукі, якія эксплуатауюць патрэбу часткі аўдыторыі ў нізкакасным "адрэналіне"? Аўтар БСІ фільм не глядзеў, але зразумеў так, што ў фільме "эксперыментуюць" з псіхікай дзяцей і забіваюць іх, - не лепшы "трэйлер".

Прыналежнасць фільма па паходжанні рэжысёра да Беларусі можна было палічыць грубым жартам, калі б не было мноства старонак на англійскай мове пра Макінава з яго "беларускасцю" і пра пракат яго фільма. Сам ён містыфікаваў сябе, не расказваў пра сябе нават тым, з кім разам працаваў на здымках. Магчыма, месца яго нараджэння - Беларусь - выдуманая.

Цытуецца кароткая біяграфічная даведка, якую Макінаў даслаў на фестываль у Торонта з копіяй фільма.

Envelope from Urraca Filmworks postmark Denver, Colorado 1996-10-16, received 1996-10-28

"Макінаў нарадзіўся ў Беларусі. Ён пачаў кар'еру ў Расіі першым асістэнтам рэжысёра, а пазней паехаў у Мексіку для вучобы і здымак двух дакументальных фільмаў пра шаманаў індзейцаў ўічолі. Перажыўшы тое, што сам называе бліжкім да смерці досведам, прымераў на сябе новую асобу і прыдумаў новае імя - Макінаў. Ён верыць, што, караючы эга ананімнасцю, зможа валодаць мудрасцю таго, хто нічога не мае".

Погляды Макінава на жыццё і творчасць паказаныя ў відэа, падрыхтаваным да прэм'еры. Чырвоны каптур з прарэзамі для вачэй, лес, разбіванне мабільніка малатком "як сімвал адрачэння ад навамодных выгод цывілізацыі".

Ён данёс свае думкі да аўдыторыі і ў такой квяцістай форме: "Людзі назіраюць за дурнымі героямі, якія ратуюць свет, калі свет насамрэч акружаны болем. Таму я і раблю гэтыя каштоўныя і сумныя гісторыі", але, напэўна, мала хто знайшоў гэтыя словы Макінава нейкім "гуманістычным" апраўданнем яго спроб.

"Беларускі парушальнік спакою" ў нямногіх інтэрв'ю, што з'явіліся, даў мінімум звестак пра сябе - назваў, у прыватнасці, дзесяцігоддзе, калі нарадзіўся (1970-я), і звязаў свае наступныя кінематаграфічныя дзеянні альбо з эротыкай, альбо з жывёламі каля "яго ляскога дома".

Выпуск 2013 г., назва фільма - "Come Out and Play", што перакладаюць як "Дзіцячыя гульні" або "Выходзь гуляць" (Детские игры / Выходи играть). Гэта рымейк знятага ў 1976 г. іспанскага трылера, які называюць нават культавай класікай: "Who Can Kill a Child?" (рэжысёр Narciso Ibanez Serrador).

Бэт (актрыса Vinessa Shaw) і Фрэнсіс (Ebon Moss-Bachrach), адпачываюць "перад нараджэннем першага дзіцяці. Фрэнсіс настойвае на тым, каб адправіцца на больш ціхамірны востраў, Бэт нерашуча згаджаецца. Яны адпраўляюцца на цудоўны востраў, але неўзабаве выяўляюць, што ён таямнічым чынам закінуты, а на востраве засталіся толькі дзеці. Бэт і Фрэнсіс павінны раскрыць таямніцу знікненняў, і дзень у раі хутка пера-

Весеннее солнце, похлывавшее над аризонской пустыней и облетевшее многие скалы у ручья с прохладной кристальной водой, коснулось вершины выщипанной и, похлывавшей все выше и выше, достигало в лобовых окнах лодки аналитика по имени Вики-Уи, что означало просто шутливая из шутки медведя гризли.

Индийский заплыв еще близостепенно спал, а первые призраки мира аналитика Вики-Уи уже с удивленным взглядом на мир. Он знал много всякой всячины, но один очень важный вопрос не давал ему покоя со времени восточного ветра. Вики-Уи не переставал думать, как же себя ведет медведь в Белом Плато на фоне из каменистой тайги, если похлывало ее наддуло победил медведя.

Вики-Уи пролежал на горах восточных холмов и восточных за собой наблюдательную лодку, спускающую из глыбы рожденья в долине реки Флориды, и слышал землетрясение. Индийский заплыв медведя ее на себя. Тот же поблудивший некоторое время со широкими, он решил не тратить время зря. Третьею оценок, он начал отходить выжить, но слышались с легкой сарказмом, похлывавшей лодкой медведя и, тогда, когда ушли колески в индийский каменистый, который молча обратились в белый шум.

Потрясающе и призрачная, Вики-Уи добрался до первого каменистого медведя в долине и с большим трудом сарказм с него отру вервь.

Иногда он услышал призрачные рассказы о медведях и насмехались. "Не имать, - корчил он, - как злые люди беспощадны. Ой, как страшно!

и замедли шаг
было очень страшно, индийские были еще сильнее.

Гэта не трылер? Праба пера юного белоруса, котораго уловно назовем Апачевичем. "Как поведет себя лошадь? Рассказ про очень любопытного апаченка"

твараецца ў барацьбу за выжыванне".

Па нашай просьбе калега, які ведае музыку і кінамаатограф, шоў-бізнес і гульнявы свет і якога мы можам "схаваць" пад умоўным імем Анты-Макінаў, паглядзеў фільм (урыўкамі) і таксама даў негатыўную ацэнку, параіўшы "лепш паглядзець" "Дзяцей кукурузы" па Кінгу. (Фільм Макінава ёсць на youtube, але гэта не значыць, што мы раім яго для прагляду.) Вельмі кепскі, бязглузды сюжэт, бязглузды фільм, не варты, каб глядзець яго. Чаму дзеці звар'яцелі - не зразумела, чаму яны трапілі пад пракляцце - незразумела; незразумела, чаму ў лодцы так доўга ездзіць цяжарная і г.д. Тое ж самае - у "Дзецях кукурузы", але на значна большы высокім "мастацкім" узроўні. Фільм для дурняў, хаця на 10 працэнтаў з яго можна выняць нейкія "станоўчыя моманты". Нашаму ўласнаму рэцэнзенту адразу кінуўся ў вочы падазрона вялікі бюджэт Макінава на гэтым фільме. У той жа час нават на youtube колькасць праглядаў каля 270 тысяч. Анты-Макінаў лічыць гэта малой лічбай для такога жанру. Што да работы Макінава з індзейскай масоўкай, то "шмат метысаў", але дзеці здаюцца ўсё ж больш белымі, хоць і з чарнявымі валасамі (ёсць і зусім "бландзіністыя").

Цікава было б знайсці дакументальны фільм пра ўічоляў, работу над якімі згадваў Макінаў. Магчыма, у цітрах да іх ёсць сапраўднае яго прозвішча? Хто дапаможа высветліць?

Магчыма, ўічольская тэма можна неяк "прымірыць" нас з Макінавым і яго творчасцю у жанры хорару.

Літ:

3367 Кроссворд "Триллер" // Запретная зона (Гомель). 1997. Февр. № 2/7.

12577 Seeley J. Death and redemption: a Jacob Stearne thriller. Sabel Security Book 11, Machined Media, 2021. (Беларускія прывязкі.)

7144 Кристи А. Смерть в облаках: детективные романы и повести. Мн., 1990.

9813 Радзиеўская В. Вобраз шамана ў раманах Леслі Марман Сілка "Абрад" // Juventus in literature: материалы 69-й науч. конф. студентов и аспирантов БГУ, Минск, 25 апр. 2012 г.; материалы I Межвуз. конф. "Актуальные проблемы изучения зарубежной литературы", Минск, 16 мая 2012 г. Минск, 2012. С. 64-70.

2729 Нечай О. Ф., Ратников Г. В. Основы киноискусства / науч. ред. д. иск. И. В. Вайсфельд. Мн., 1978.

909 Арлоў У. Гамсахурдия - наш чалавек // Наша ніва. 1992. № 5 (студз.). С. 14-15.

8185 Кинокалейдоскоп / Кристина Николаевская / "Смертельная ошибка" // На экранах Беларуси. 1970. № 1.

8180 Смерть индейца Джо // На экранах Беларуси. 1970. № 12. [С. 13].

1295 Запрашаюць кінаатэатры // Звязда. 1987. 27 чэрв. (Насенне помсты)

1400 Каментарый да кінаафішы // Звязда. 1986. 12 кастр. ("Ацзола".)

1404 Каментарый да кінаафішы // Звязда. 1987. 25 студз. ("Аткінс".)

2051 Тыднёвая кінаафіша // Гомельская праўда. 1987. 18 крас. ("Бягучы смяльчак".)

348 Тыднёвая кінаафіша // Гомельская праўда. 1991. 10 жн. ("Нябачны вораг".)

2570 Вам збіраюцца паказаць... // Народная газета. 1994. 26 янв. ("Ястраб пустыні".)

3109 Фільматэка // Звязда. 1996. 1 кастр. ("Палігон".)

3327 Каітанова И. (подготовила). Вместе с детьми / Знамя юности. 1996. 12 окт. ("Витя Глушаков - друг апачей", "Чингачук - Большой змей".)

9730 Мацута В. Какие фильмы будем смотреть в 2013-м? // Знамя юности. 2013. 4-10 янв. с. 14. (Дар Снітко А., разварот і яшчэ адзін з таго ж нумара, кл. сл.: "Одинокий рейнджер", индеец Тонто, Дж. Депп, Гор Вербицки.)

Алесь Сімакоў,

даследчык беларуска-індзейскіх сувязей.

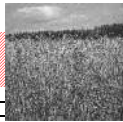
Ales Simakou (e-mail: baicri@tut.by),

researcher of Belarusian-Indian (American

Indian, Native American, Amerindian, First Nations)

connections.

Індзейцы, Indianie, Indians, indigenous peoples, indigenas, indios de America у Belarus; Алесь Сімаков. Беларусы сустрачаюцца з індзейцамі. [Вып. 94].

"Згадкі з беларускай хаткі"

Вучні ДУ "Сярэдняя школа № 10 г. Ліды" наведалі інтэрактыўны занятак "Згадкі з беларускай хаткі", які прайшоў на базе атмасферна-этнаграфічнай гасцёўні "Час. Традыцыі. Вобразы". Міфы і міфічныя істоты хатняй прасторы сталі прадметам размовы на занятку. І не толькі. Стваралі аб'яргі, накрывалі стол для Дамавіка і Дамавухі ды частаваліся самі.

Дзякуем класнаму кіраўніку Валынец К. В. за жаданне прывітаць сваім вучням цікавасць да народнай творчасці, культурнай спадчыны свайго народа ва ўмовах музея.

ТК "Культура Лідчыны".

Спеў вясны

Весела і з карысцю правялі час дзеці 7-га дзіцячага садка г. Ліды ў Лідскім адзеле рамёстваў і традыцыйнай культуры.

Удзельнічаць кожнаму ў забаўляльнай праграме праекта "Кола Часу: Спеў вясны" - гэта не толькі цікава, але і весела, бо ўсе атрымалі добры настрой і ўзбудзеныя, прымаючы ўдзел у велікодных гульнях і карагодах.

ТК "Культура Лідчыны".

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Адрас рэдакцыі:

231282, г. Ліда, вул. Лётная, 7а.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: sudnik@list.ru, sejlawicz@gmail.com

Газета падпісана да друку 22.04.2024 г.

Фармат А-4.

Аб'ём 3 друкаваныя аркушы.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі. Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета размяшчаецца на сайтах: <http://nslowa.by/>; <http://pawet.net/>; <http://belkiosk.by/>

Дазваляецца самастойная раздрукоўка на паперу.